

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Elofizetési díjak:</i>		A társulat minden rendü tagjai	A lap szellemi részét illető cikkek a szer-
Egészévre — — — — —	8 kor.	a lapot tagdíjaikért kapják.	kesztőségnek, az előfizetési pénzek a penz-
Félévre — — — — —	4 "	—	tári, — az esetleges reklamációk pedig a
Negyévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	kiadóhivatának kiüldendők.

A 900 esztendő ker. Magyarország.†)

Négy évvel ezelőtt nagy ünnep volt e szép hazában. Nagy nemzeti kiállítással, harangzugással, hála-impával, díszes körmenettel ünnepeltük meg az ezeréves Magyarországot. Ma újból ünnepre gyűltünk össze. Ez ünnep nem annyira külsőségekből áll, mint inkább belső, a keresztény magyar nép lélek ünnepe. Körülbelül ez esztendő évfordulója annak, hogy ezer esztendővel ezelőtt bevégeződött a honfoglalás, továbbá kilencszáz éve annak, hogy a mi hős apáink büszke fejüket keresztvíz alá tartották és az első magyar király, szent István a szentséges Atya által küldött koronával megkoronáztatott. Egyuttal világra szóló ünnepe ez az egész esztendő a kereszténységnek, mert ez év 1900-ik évfordulója Jézus Krisztus világrajövetelének, s egyuttal mint jubileumi év, a bűnbánat, az engesztelődés s a kegyelmek kiosztásának nagy esztendeje: szentséges Atyánk szándéka szerint nagy keresztény tüntetés lesz ez egész esztendő folyamán, a melyben az egész keresztény világ bemutatja az ő hódolatát, imáadását és hálaadását a világ Megváltójának, a ki 19 századon keresztül halmozta el áldásaival az emberiséget.

Mi mint keresztény magyarok ez epochalis esztendőben részt akarunk venni e hármass ünnepségben.

A jelen a multból él, a fiúk az apák nyomaiba lépnek; az áthagyományozott nemzeti érzések és szellemi javak mintegy szellemi közösséget alkotanak az egyes nemzedékek közt. A történelem halhatatlansággal ruházza fel a multak emlékeit s így a nemzeti tradíciók a nép lelkévé lesznek s folytonosságukat nem semmisítik meg a halál és pusztulás hatalmai. Mik a magyar nemzetnek tradíciói? Mi a magyar nép lélek?

Keletről valók vagyunk, onnan hoztuk a szabad-

ság lángoló szeretetét, a harciasságot és az életreválóságot, e tulajdonságokkal értünk el mai hazánk területére nemzetirtó harcok után; itt nem állapodtunk meg, hanem kalandoztunk, rémei voltunk fél Európának, miből az tünik ki, hogy a honfoglaló őseinkben az „Ubi bene ibi patria“-féle kosmopolita felfogás erősebb volt, mint az állandó hazaalapítás vágya. Ide a nyugati világ határára települt rokon nélkül álló magyar, azonban elpusztult volna s ma nemcsak emlékei volnának, szentelt romok és tájdalma, hanem neve is ki volna törülve a történelemből, mint annyi más rokonáé. De a Gondviselés másként határozott.

A 9. és 10. századok voltak a legsötétebbek Európa történetében, a durvaság és tudatlanság századai ezek, az ököljog virágkorát élte, s a zürzavar általános volt. Az akkor Európában megjelent magyarok ostorai voltak a bűnökbe merült népeknek s még fokozták a zürzavart; a clugny szerzetesek bűnbánatra hívó szózata s az a felfogás, hogy az ezredik évben vége lesz a világnak, felrázzák a népeket s kor-, rang és nemkülönbőség nélkül tódulnak az aggódo remegő lelkek a zárdákba, a kereszténység megújul s ez a megújuló kereszténység küldi az új néphez apostolait: Adalbertet, Asztrikot és Gellértet. A magyar nép követve ezeknek s főleg vezérének hívását, büszke fejét keresztvíz alá tartotta, akkor szerzett az égben hazát, e földön pedig fönmaradásának, nagyságának és dicsőségének alapjait rakta le. A kereszténység kapcsolta igazán a haza földjéhez a magyart; a kereszténység hozta meg e magyar nép számára a békét s eszközölte azt, hogy gyilkoló fegyveréből kapát és ekevasat csináljon s ne romboljon, hanem alkosson; a kereszténység nemesítette meg a magyar pogányléleknek jobb tulajdonságait, a szabadság szeretetét és vitézségét. A kereszténység eszközölte azt, hogy itt a civilizált világ határan megdönthetetlen, élő fallá lett a magyar s azután

†) Ünnepi beszéd, a melyet Eröss József főgymn. tanár folyó év febr. 18-án a gyulafehérvári főgymn. ifjúság jubileumi ünnepén tartott.

porba omolva is testével tartotta fel kelet romboló hatalmait, a míg hátunk megett virágzott a civilizáció. Nemzeti emlékeink keresztények. A kereszténység Atyja, a római pápa adta a koronát, a mely szent s a mely alkotmányunk palladiuma; zászlónkon, a melyen a magyar nemzet szívérzelmeit tüntetik fel a a színek, édes Anyánk, a Boldogságos szűz Mária képe diszeleg, kereszt emelkedik ki a három dombról hazánk címerében, a koronázási palástra prófétákat és angyalokat himezett a királynő keze. Keresztények, sőt szentek a magyar nemzetnek eszményképei az apostoli szent István, a szüzesség virága szt. Imre, a daliák legelseje szt. László, a könyörületesség angyala szt. Erzsébet, az önmegtadadás csodája szt. Margit; a törökverő Hunyadi, fiával Mátyással s a lángszavú Pázmány, az Eszterházyakkal, Miklóssal és Pállal. És most drága nemzetem, te a szentek és hősök unokája, nyomain jársz-e az apáknak, nem pirul-e ki arcod a lelkesedéstől, nem érzed-e a magyar lelket, folytatása vagy-e te apáidnak?

Ide jöttünk rokon nélkül, tanácstalanul állottunk, pártharcok emésztettek, hatalmas uralkodók akarták megsemmisíteni alkotmányunkat és szabadságunkat, a tatárok fergetegként pusztították el a hazát, trónviszályok, testvér harcok, törökdulások már-már a sirszélre vittek, s ki volt e sokat szenvedő népnek első segítője és gondozója. A magyar néplélek s a tradíció mondja: A kath. egyház feje a pápa. Igen a pápa, egyedül ő védelmezett és oltalmazott mindig s szerető gondoskodását, mint az erkölesi világ s az egyetemes kereszténység feje, éreztette és érezteti velünk mindig. Koronát küldött első, szent királyunknak s azután mindig részese volt bánatunknak és szomorúságunknak; mint igazi lelki atya intézte a trónviszályokat, óvást emelt a hatalmas német császárral szemben Magyarország elhűbéresítése ellen, ő vezeti hozzánk az Anjukat; a török beütések s a török hódoltság idejében ő is virraszt, hogy sirba ne tegyék nemzetünket, ő küldi hozzánk a lángszavú Kapisztrán Jánost s azután Caesarini, Carvajal és Burgio nunciásokat s nemcsak szóval, hanem tényleg is segíti a a magyart. Az ezer esztendőnek legválságosabb korszakában, a török hódoltság idejében is a kath. magyarság képviselte az igazi magyar nemzeti lelket, az nem akart a törökkel, mely romlását előidézte, kezét fogni, ez a nemzeti lélek kapcsolt bennünket a felsőges uralkodóházhoz s az idő neki adott igazat, az iga alól felszabadultunk.

Ime a mi nemzeti hagyományaink, ezekből származó nemzeti érzelmekkel és szellemi kincsekkel áll a

magyar a 19. század alkonyán s 9 százados magyar kereszténység határán valljuk be, hogy mindenünk, a mivel dicsekedhetünk, mind a kereszténységből származott. S akkor kérdezem, hogy valjon mi úgy érziünk, gondolkodunk-e, mint a nagy ősök, valjon az ő szent emlékeik, szentek-e előttünk is. Vagy meghaltak végleg s emlékeik temető jelvények? Nem ezerszer nem! Mi folytatásai vagyunk apáinknak s a magyar néplélek megérte a szentséges Atya hívó szövegét. Itt a határon bűnbánatot tartunk s hódolunk az Ur Jézusnak. Fel, hazám reménye, ker. magyar ifjúság, éljen benned apád ker. lelke. Éljen a pápa! Éljen a kilenc százados ker. Magyarország!

„Sententia ex informata conscientia.“

(Folytatás.)

II. De azt mondbatná talán itt valaki, hogy a tridenti zsinat e határozata túlságos, úgyszólván korlátlan hatalmat ad a püspökök kezébe, ha ők tisztán egyéni meggyőződésükből kiindulva, bárkit is a rend felvételétől, vagy annak gyakorlatától eltilthatnak! Kézelt sem! Nem azért ruházta fel a püspököket, hogy e joggal elhamarkodva, megmondhatlanul, „*ab irato*“ bánjanak, hanem azért, hogy sürgős, fellette fontos esetekben elejét vehessék a további baj vagy botrányoknak¹⁾ s hogy az egyházi törvényeknek s magának az egyház tekintetélyének is érvény szereztessek.

De különben maga a zsinat is (Sess. XIII. c. 1. de ref.) inti a püspököket: „*ut se pastores, non percussores esse meminerint, atque ita praesse sibi subditis oportere, ut non in eis dominentur, sed illos tanquam filios et fratres diligant elaborentque, ut hortando et monendo ab illicitis deterreant, ne, ubi deliquerint, debitis eos poenis coercere cogantur. Quos tamen si quid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apostoli est ab eis servanda praescriptio, ut illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate et patientia, quum saepe plus erga corrigendos agat benevolentia, quam austeritas, plus exhortatio quam comminatio, plus caritas quam potestas.*“²⁾

Ezért *Giváldi* is így szól: „*Circa nsum tamen hujus facultatis meminerint Episcopi, quod antequam procedant ad eorumdem subditorum correctionem ex informata conscientia, omnino legere debent disposita conc. Trid.*“³⁾

Igaz, hogy itt a püspök lelkiismeretbeli meggyőződése, egyéni belátása képezi az ítélet forduló pontját, de azért telelőssége tudatában ő is csak akkor élhet a *legritkább esetekben* e hatalommal, ha minden kétséget kizáró, teljesen hitelet érdemlő bizonyítékok képezik lelkiismeretbeli meggyő-

1) P. o.: *Quia fieret publicum delictum, quod manet occultum: vel quia crimen iudicio probari non potest, ut inquit Bened. XIV. de syn. dioec. L. XII. c. 8. nr. 5. v. gr. quia testes qui fidem faciunt de flagitiis, quibus aliquis ecclesiasticus reus traducitur, cautum volunt quod alto silentio condatur quiquid ipsi alias fide digni iurejurando affirmant: idque sive ne in odium et vexationes rei incurrant, quippe qui potens et vindictae paratus est: sive ne ulla infamiae nota cum eodem inurantur, si socii vel particeps criminum extiterint: sive ne aliquod damnus obveniat aliis, qui forsitan partem in delictis habuerunt: sive demum nomina sua publicari recusant alia quaquaque plausibili de causa.* *Pierantonelli*, tit. VII. nr. 8.

2) Lásd XIV. Bened. de syn. dioec. L. XII. c. 7. nr. 6.; *Gratian*. can. 7. *Exst.* 95.

3) *Expos. Jur. Pont.* sect. 43. t. III.

ződésének alapját. Mint ugyanis később látni fogjuk, a fél a püspök ítélete ellen ha nem is fellebbezhet, de élbet Rómába a felfolyamodás jogával, a mely esetben rendszeres vizsgálat szokott elrendeltetni s a püspök saját tekintélyét ásná alá, ha ítéletét ott megsemmisitenék. Ezért mondja *Pierantonelli*: „Nam ibi remittuntur omnes solemnitates judicariae, etiam extrajudicialiter:“ nihil praeterea. At quaelibet lex juri communi derogatoria stricte interpretanda est, adeo ut non intelligatur permissum nisi quod expresse concessum est. Proinde *ex quo dispensatum est super necessitate cribrandi probationes trutinam judiciali, minime consequitur, dispensatum esse super ipsa necessitate probationum, quae sine iudicii telatineri posse exploratum est.*⁴⁾

Ezért maga Róma is erre vonatkozólag a következő utasítást adta a püspököknek: „Meminerint vero praesules, quod si contra decretum, quo irrogata fuit suspensio, promoveatur recursus ad Apost. Sedem, tunc *apud ipsam comprobari debet culpa, quae eidem praebuit occasionem. Consultum ideo erit, ut antequam haec poena infligatur, probationes illius, quantumvis extrajudicialiter et secreto colligantur, ita ut eo ipso, quod cum omni certitudine culpabilitatis in punitione inferenda proceditur, si deinceps causa examinanda est apud Apost. Sedem, probationes criminis in eas difficultates haud impingant, quae ut plurimum occurrunt in istiusmodi iudiciis.*⁵⁾

Az 1880-ik év jun. 11-én a Congr még egy Instrukciót adott ki, melynek bevezetésében következőleg szól: „Sacra haec EE. et RR. Congregatio, mature praesenti Ecclesiae, conditione pensata, quae pene ubique impeditur, quominus externam explicet suam actionem super materias et personas ecclesiasticas, et considerato quoque defectu mediomm aptorum pro regulari Curiarum ordinatione, constituit facultatem Ordinariis locorum expresse concedere, ut formas magis oeconomicas adhibere valeant in exercitio suae disciplinaris jurisdictionis super Clericis. *Ut autem tota iustitiae ratio sarta tecta maneat, opportunum censuit sequentes emanare normas a curiis servandas.*“

Itt tehát maga a Congr. nyíltan kimondja, hogy ez utasítás szigorú betartása kötelező minden püspöki hivatalra nézve. Ezek után ide vonatkozólag következőket írja elő:

Art. XVII.: „Personae quas examinare expediat semper audintur *separatim!*“

Art. XVIII.: „Testes approbationem aut ad defensionem, quoties legalia obstacula haud obstant, *sub juramento audiri debent, quod extendi potest si opus sit ad obligationem secreti.*“

Art. XXXII.: „Defensor caute notitiam haurit processus et restricti in Cancellaria, ut paratus sit ad defensionem peragendam, quae ante propositionem causae exhiberi potest in scriptis. Ipse quoque subjicitur *oneri secreti iurati, quatenus Ordinario videatur indolem causae id expostulare.*“

Art. XXIII.: „Quando autem ob accusationum qualitates, aut ob alia adjuncta, prudens non sit in actu intimationis eas patefacere, *in hac solum innuitur eundem ad examen vocari, ut esse excuset in causa quae ipsum respicit uti accusatum.*“

Ha a rendelet alapján a tanuk eskü alatt külön-külön

4) Praxis fori eccl. tit. VII.

5) Congr. Propag. 20. oct. 1884.

lesznek kiballgatva s hozzá még ők is esküvel titoktartásra köteleztetve, nem lehet attól tartani, hogy a vádlott ezeknek tudomására jön s a tanuk sem félhetnek attól, hogy ezért a vádlott haragját magukra vonják. De mindezeknek betartása egyszersmind a püspököt is biztosítja arról, hogy ha az ügy Rómába kerül, nem félhet, hogy ítélete ott megváltoztassák.

III. Némelyek⁶⁾ azon nézetben vannak, hogy a püspök köteles az ítéletet írásban kiadni.

A Congregatio azonban 1781. szept. 14-én (*in Savon.*) a következőképp határozott: „Suspensio quando *juridice* fertur necessario requiritur, ut illa in scriptis publicetur, secus vero si Episcopus *extrajudicialiter* agat, tunc quamvis verbis *indicta fuerit*, sustinetur.“⁷⁾

Ha azonban írásban adja ki, akkor magának a püspöknek⁸⁾ s nem a titkárnak vagy a püspöki helynöknek kell az ítéletet aláírni, mivel e jogot a zsinat határozata szerint kizárólag csak ő maga gyakorolhatja. Ezenkívül az ítéletben mindig határozottan ki kell tenni, hogy a püspök e határozatot a trid. zsinat „Cum honestius“ fejezetének értelmében mondja ki. P. o.: „Irrogatur poena in vim Trid. decreti Sess. XIV. cap. 1. de ref. Ex informata conscientia“, vagy „Ex causis ipsi ordinario notis.“⁹⁾ Ellenkező esetben ugyanis az elítélt, azon hitben, hogy jogtalanul van büntetve vagy felfüggesztve, a fellebbezés jogával találhat élni, holott pedig itt csak az egyszerű felfolyamodásnak van helye.

Lássuk most közelebbről a zsinat határozatának egyes kifejezéseit s azok értelmét.

IV. Először is lássuk, kinek van joga e felfüggesztésével, e büntetéssel élni? — A püspököknek s a szerzeteseknek püspöki hatalommal bíró főnököknek. Igaz, hogy a zsinat idézett fejezetében csak a „*praepositi, praelati*“ kifejezések fordulnak elő, de hogy ezek alatt a megyés püspökök is értetnek, már onnét is kitűnik, hogy e fejezetet megelőző bevezetésben a zsinat így szól: „*Episcoporum* munus est.“ A bevezetés utolsó szavai pedig ezek: „*Ut autem episcopi* id liberius exsequi, ac quoquam praetextu desuper impediti nequeant, eadem sacrosancta oeconomica et generalis Tridentina synodus, praesentibus in ea eisdem apostolicae sedis legato et nunciis, *hos, qui sequuntur, canones statuendos et discernendos duxit.*“

Ha a püspöki szék üres, a káptalan, vagy a káptalani helyettes (*vicarius capitularis*) ex informata conscientia e jogot nem gyakorolhatja. Vannak irók¹⁰⁾, kik e jogot ez esetre is kiterjesztik, de ma már a jogtudósok egyhangulag ez állítás ellen vannak.¹¹⁾ „*Quamvis autem* — mondja *Luca* — alii adsint ecclesiasticam jurisdictionem exercentes, ut sunt *vicarii capitulares*, attamen non nativa sed dativa vel accidentalis est haec jurisdictione vicaria vel provisionalis: *adeoque praelaturae nomen eis non congruit.*¹²⁾

Lukács Antal dr.

(Folyt. köv.)

6) Bonal: Inst. can. t. II. p. 63f. ur. 3; dr. Zánkay i. m. 283. l.

7) Zamboni: Collectio Declarat. Congr. Conc. t. III. p. 139.

8) Monacelli: Formular. leg. P. III. tit. 2. for. 6. ur. 4—5.

9) Instr. S. C. Prop. 20. oct. 1884. art. III. cf. Journal du droit.

... 1893 p. 154.

10) Icard: Praelect. jur. can. P. IV. ort. 2 nota.

11) L. Stremier i. m. 327. lap. Brilland i. m. nr. 630. 350. lap.

Giraldi: Expos. jur. pontif. P. II. sect. 43.

12) Idézve Bonal: De judic. Eccl. II. p. 442

Bolla Márton mint kolozsvári tanár és házfőnök 1776—1799.

(Vége.)

Ime a klasszikus műveltség szerzetes a kor kedvelt olasz dalosához is nyúl, a kinek utólrétegetlenül dallamos versein az ő dadogó költői nyelve, a melyet csekély költői tehetség táplál, teljes hajótörési szenved. Mindazáltal ismételt próbákat tesz s rimes magyar versekbe önti egyéni keserveit is, ugyanolyan kevéssé sikerrel. Az önméret, a szigorú önbírálat mihamar letétfi vele a modern hárfát; de az antik lyra nem pihen nála, azt ritkán magyar, többnyire latin kisértekel egészen a 90-es éveig pengeti, magyar distichonokban gúnyolja a Hora és Kloska-féle lázadást, jelenti annak, hogy a kor eseményei nem zúgnak el észrevétel nélkül mellette. De egyénisége mégis inkább latin versekben tükröződik. Mesterei: Horatius, a kit ugyszólva teljesen tudott kívül, Persius, Catullus és Juvenalis. Gondos kézzel írogatta ki ezeknek sententio-sus mondásait. Latin költeményei között a nagyobb rész óda és elegia, és van néhány epigrammája és idylliuma. Megéneklie a Boldogságos Szűzet két vallásos áhitatot íehlő ódában; három ódában éneklie meg az akadémiai templom kegyképét, egyben Krisztus születését és egyben Kalazanciust. Hazaifisága nyilatkozik a Mária Teréziára és II. Lipótra írt ódáiban. A nagy királynőt az általa juttatott ifjúsági jutalmak kiosztása alkalmából dicsőíti két ízben. Megéneklie Bánffy György és Bruckenthal Sámuel gubernátorokat, Csáky János főispánt, Bethlen Béla grófot, Batthyány Ignác erdélyi püspököt hét ódában, Károlyi Antal grófot. Elsirajja Orosz Zsigmond piarista rendfőnököt és üdvözlí utódját, Konrádi Norbertét. Költői leveleket ír Révai Miklóshoz, Mulai Konstantinhoz, Horányi Elekhez, Hanulik Chrysostomhoz, Pállya Istvánhoz, Schreier Norberthez; piaristákhoz, barátjaihoz, irodalmi törekvéseiben osztályosaikhoz. Latin versekben levelezik Kádár János tordai ügyvéddel. Költészete, a mi a tárgykört illeti, szűkkört. Eszméi gyakori emelkedettség mellett olykor-olykor prózává lapolunak. De valamennyi verséből komoly, férfiare néz reánk. Latin verseit mindenestre föl-fölvásta, alkalmilag elmondotta, esetleg levélben elküldötte. Egy alkalommal egy társaságban valaki „pipiens Catulli passer“, Catullus csipögő verébének nevezte, mire a társaság előkelő tagja rögtön védelmére kelt és Bolla maga egy komoly satírban felelt.

Ez a költői munkásság természetesen nem tarthat számot arra, hogy az irodalomtörténet bemélyedő tudomást vegyen róla; de kortörténeti értéke van. Bolla egyike azon klasszikus műveltségű magyar professzoroknak, a kinek sorából a klassikai iskola íróit és híveit toborozta. Erdekes benne a küzdelem a mult és a jövő között, s mindenestre értékesnek kellett annak lenni, a kit korának ügyszólván minden nagyja mint póétát is becsült.

A tudományos fogalkozás vonta el Bollát a költészettől. Lelke korán vett komoly, realisabb irányt. Kecskeméten Révaival volt connovicius. Csupa magyaros hév és lelkesedés volt mind a két ifjú. A magyar költészet és tudományosság ügyének akarták életüket szentelni. Azonban míg Révai inkább a költőkben gúnyörködik, addig Bolla már a noviciatusban föltétlő bajlamot tanusított a magasabb prózaikusok és komolyabb történetirők iránt, s Sallustius és

Tacitus lettek kedveltjei. Elméje korán megtérfiásodott, s bár a költöket is szerette és becsülte, mégis inkább szellemi játéknak nézte a költői munkálkodást. A költői babérokért lelkesedő Révait is arra buzdította, hogy énekelje meg Csanád dicső multját, mert a költő legszebb kivatása az ébredő haza új diszének növelése végett régi dicsősége emlékeit föltárogatni és tanulságosan megismertetni. Ez az erős történelmi érzék vitte őt mint tanárt is csakhamar a költészettől a történelemhez. Es itt valóban számot tarthat arra, hogy neve feledésbe ne menjen. Akadémiai hallgatói számára írta meg az ő esendes cellájában: *Prima lineae historiae universalis in usum studiosae juventutis Claudiopolitanae három kötetben.* A munka, a mely Bánffy György gubernátornak van ajánlva, Kolozsvárott jelent meg 1798-ban és I. Ferenc által két évvel később arany éremmel jutalmaztatott. Száz esztendő munka, és korunk történetirői váilukat vonogathatják felette; ám ezt csak az fogja tenni, a kinek nincsen történeti érzéke. „*Praecipuus finis operis est morum institutio. Nam mutationes humani generis, vicissitudines populorum, legum, religionis, artium, scientiarum, mercimoniorum, res gestae illustrium hominum, recte factorum fructus et gloria, vitorum funesti exitus: haec omnia idcirco proponuntur, ut intellectus, perspecta societatum civilium, et affectuum animi humani natura in tot ac tantarum rerum varietate divinum providentiam ubique intuens, voluntati ad omne genus virtutum praecluceat, totusque animus ad eas consecandas promptiore studio feratur.*“ Megenlíti, hogy kénytelen volt latinul írni, mert az előadás ezen a nyelven történik, de különös gondot fordít Magyarországra és Erdély történetére. Ime mily szerencsésen egyesíti az általános emberit a magyarsággal.

Nem lehet célom itt Bolla részletes ismertetése olyan korban, mikor a történelmi oktatás és nevelés olyan nagy tökéletességet ért el. Csak azt akarom újolag hangsúlyozni, hogy ez a könyv egy fél századon túl volt a magyar ifjúság történeti ismereteinek fő forrása. Ketten is magyarra fordítják a 40-es évek derekán. Hajoljunk meg hát tisztelettel tudományosságunk ezen szerény emléke előtt, a melynek hatása az ötvenes és hatvanas, sőt a 70-es években sem szűnt meg. Bolla egyik rendfőnök utódja, Somhegyi Ferenc később önálló világtörténeti kézikönyvet adott ki, a melyen Bolla döntő hatása kézzelfogható. Ebből a könyvből tanul-tam én a világtörténetet a 70-es évek elején, és tanulta velem Magyarország ifjúságának nagy része. Es a Somhegyi tankönyvét banyató évtizedünkben is használta még nem katolikus intézet. Ime Bolla kézikönyvének százados hatása.

Bolla gondolkodó fő lévén, a mi történeti kézikönyvének különösen művelődéstörténeti részeiben tetszik föl, kora történet eseményei iránt is kiváló érdeklődéssel viseltetett.

A rumének 1791-ben egy folyamodást adtak be II. Lipóthoz, a melyben a három nemzetnek állami jogaiba való fölvételüket, és azt kérik, hogy a nem egyesült görög vallás egyenlő jogúvá tétessék a négy bevett vallással. A folyamodás címe: *Representatio et humillimae preces universae in Transylvania Valachiae nationis, Martio 1791.* Erre a folyamodásra Bolla Márton megtette a maga történet-kritikai megjegyzéseit, a melyekre nézve Hunfalvi Pál azt vallja: „Meggyőződven, hogy Bolla Márton műve a maga korában jeles vala, sajnálkozom, hogy ki nem adatott; talán elosztatott volna egyné-

bány téves fölfogást, mely sok bajnak volt szülője.“ Bolla Márton a folyamodással szemben igyekszik kimutatni: 1) hogy a rumének nem rómaiak, hanem bolgárok, 2) de még ha rómaiak volnának is, ebből mi jogot sem követelhetnének maguknak, mert a rómaiak minden joga Aurelianus császárral elenyészett, és mert azután a rumének az ideérkezett magyarok által legyőzettek, bármilyen eredetűek volnának is tehát a rumének, a magyar birodalom alakulása óta semmi jogot sem tulajdoníthatnak maguknak Erdélyre; végre 4) a görög nemegyesült vallás soha nem ruházott föl azokkal a kiváltságokkal, a melyekkel a többi bevett vallások dicsekszenek. Következésképen, így fejezi be Bolla a bevezetését, a rumének ne kérjék olyan jogok visszaadását, a melyekkel sohasem bírtak, hanem a fejedelem kegyelmétől és az erdélyi karok és rendek méltányosságától reméljenek új jogokat.

Bolla Márton kéziratából az új magyar történetírók is nem keveset tanulhatnak volna, ámbátor manap különösen a nyelv tanúsága alapján sokfelét másképp látunk, mint Bolla látott. Ám ez ne csökkentse a magyar tanárkar ezen tisztaságja iránt való kegyeletes tiszteletünket. Könyvei a múltéi, nevét feledés burítja s halála óta két emberöltő múlt el, és nincs többé, a ki meg tudná mondani antopsziából mint lelkesült, mint lelkesített, mint hirdette az igazságot, a jogot, a szeretetet és a hazafiságot. De az írás is beszél és azok az írások, a melyeket Bolla hátrahagyott, mind-mind egy egész emberről, egy jeles magyar katolikus tanárról beszélnek.

Bolla Márton a hitélet terén is maradandó érdemeket szerzett magának. Kolozsvárott, nemcsak az intézeti Mária-társulat buzgó és sikeres vezetésével, hanem azáltal is, hogy a Mária-cultusnak a „Mária-társulatokról“ c. munkájával új híveket igyekezett toborzani. Együttal mint hitszónok szép hírnevet szerzett magának hét éven keresztül. Vetekedve tüntették ki őt Erdélynek főiri családjai ezen érdemeiért is. Fájdalom, Bolla egyházi beszédeinek nyoma veszett és valószínűleg nem is kerülnek elő többé ezen, korokban oly hatásos szónoklatok.

Emlékezés nélkül nem hagyható, hogy Erdély akkori nagynevű kormányzója, Bánffy Görög gróf, két fiának nevelését Bolla Mártonra bízta.

Ime a jeles tanárnak csendes és zajtalan munkássága.

Erdélyi Károly dr.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Háromszoros jubileumi ünnep Gyulafehérvárt.

A gyulafehérvári róm. kath. főgymnasium ifjúsága febr. 18-án felemelő ünnepet ült a magyar katolicizmus kilenczázados évfordulójának emlékére és a jubileumi évvek megszentelésére. Sok megható és megragadó mozzanata volt az iskolai ünnepnek, melyek megérdemlik, hogy kissé részletelesen ben emlékezzünk meg róla.

A pápai himnus összehangzó és ügyes előadása után Domjansitz J. VIII. oszt. tanuló Mindszentynek „A szentek unokáikhoz“ c. költeményét szavalta. Azután a Magyarok imája következett vegyeskarban előadva. Most Eröss J. tanár mondott történelmi vonatkozásokban és következtetések-

ben gazdag szép beszédet.¹⁾ Eröss tanárnak tartalmas és lelkes előadása után püspök urunk lépett föl a szónoki emelvényre, hogy a tőle annyira szeretett ifjúsághoz néhány szót intézzen és szólott az ő atyai, szívhez szóló módján. „A hála ünnepeit üljük. A szónok elmondotta, hogy mit köszönhetünk az isteni Gondviselésnek, hogy őseinket, a pogány magyarokat igája alá hajtotta. Ünnepeünk ezért a hála ünnepe. A hála leróvása az Ur Jézus iránt is, kinek kegyelme nemzeti létünknek szemmel látható erőforrása lett. Mit tesz az Ur Jézusban hinni, kegyelmével bírni, tanításait az életbe vinni, tudjátok ti is, kedves ifjak, legalább a jóakarát megvan bennetek, s ha nem mindenben tökéletes a ti hitetek: bennünk van a hiba, hogy nem tudjuk szívetekbe úgy beleolvasni, a mint szeretnők.“ Azután így folytatta:

Az Ur Jézus kegyelmének nem tudja eléggé meghálálni, hogy Erdélybe rendelte, mert itt tanulta meg embertársait igazságot szeretni. Itt, a hol a közéletet, a családi szentélyt annyi választó fal szakítja ketté. Sőt a választó falak még a családban is fennállanak, s hitvest hitvesétől, barátot a barátjától, testvért a testvértől elkülönítik. Ennek láttára szerette meg igazán az embereket. Itt Erdélyben lehet igazán látni és megérteni, hogy mit művel az ellentétek harcában is a legnagyobb egyesítő erő — Jézus kegyelme. Üdvözlis és szeretettel üleli keblére a megjelenteket vallási különbség nélkül, mert erős a hite, hogy még azok is, a kik nincsenek katolikusoknak anyakönyvelve, a remény és szeretet által Jézus egyházának tagjai. Ő maga sem szokott különbséget tenni a tanulók közt, mikor valaki akár utbaigazításért, akár támogatásért hozzáfordul. Ugyanazt teszik a tanáraik is. Ebben nyilatkozik csak igazán az Ur kegyelme. S ha a tanulóknál csupán ezt az egyet: a szeretetet viszik magukkal az iskolából, mindent elvittek. Ha szívből meg tudnak bocsátani, a megbántásokat elfelejteni, megvan a boldogságuk.

Azután a szent atya XIII. Leó iránti szeretetre buzdította az ifjúságot, ki bölcsességével nemcsak a katolikusok előtt áll csodálatos tiszteletben, hanem az egész világ előtt különbség nélkül. A szent atya gondol reánk is. Két év előtt megható levelet küldött neki (a püspököknek), melyben azt írta, hogy imádkozni fog, hogy legyünk egyek a szeretetben, ha hitben még sokáig nem is leszünk. Ebben a szeretetben megint gondolt reánk. Ugyanis értesülvén arról, hogy Erdélyben a katolikus iskolák, mely buzgósággal működnek a vallásosság és hazafiság erényeinek ébresztésében, meg akarta becsülni az összes intézeteket és tanári testületeket egy érdemes tagjukban, ki 30 évig híven és kitartással szolgált a kath. tanítás ügyét.

Ekkor felolvastatta a pápa ő Szentsége levelét, ki *Avéd Jákó gyulafeh. főgymn. igazgatót a szent Gergely-résd lovagkeresztjével tüntette ki.* Azután a köztiszteletben és szeretetben álló igazgató mellé feltűzte a munkáinak ezt a legnemesebb jutalmát.

A közönség, mely előzetesen erről a mindenképen örövendetes meglepetésről aligha tudott valamit, lelkes éljenzéssel adott kifejezést helyeslésének, a mely épen úgy szólott a meghatottságában szóhoz alig jutó igazgatónak, mint a kegyes főpásztornak.

Avéd J. igazgató megindulva mond köszönetet a nagy kegyelemért, mely a szentséges atya részéről érte s kér ál-

1) L. a Közmuv. mostani számában.

dást Istentől Krisztus földi helytartójára. A főpásztor iránti hálájának méltó kifejezésére sem tud megfelelő szavakat találni, mert püspök urunk ha egy kicsi jógyekezetet lát, azt óriásinak nézi, a rosszat meg figyelmen kívül hagyja. A jó-akarat megvolt benne mindig, s ezt azokért akarja hangsúlyozni, a kik az ő helyébe lépnek. Ez lesz az ő vezérével ezután is, még akkor is, ha nem a mostani állásában kell érvényesíteni eddig követett irányát.

Az igazgató köszönő szavai után tovább folyt az ünnep. Mindszenty „Diadalénekét“ Vákár A. VIII. oszt. nagy tüzzel adta elő, Lajos S. III. o. Petőfinek Távolból c. költeményét szavalta. Az ifjúsági zenekar egy zenedarabot, az énekkar Resch karnagy „Indulóját“ adta elő.

A műsor bevégezése után püspök urunk elismeréssel emeli ki a közönség nemes érdeklődését s engedelmet kér arra, hogy két vendégének részvételét a szép és felemelő ünnepben külön is megköszönje; az egyik *Lollok József* lazarista atya, a ki a múlt évben az ifjúság lelki gyakorlatait vezette, a másik *Zichy Nándor* gr., a ki ifjúságától fogva gyakorolja azt a nemes elvet, hogy „mindent Istenért, a hazaért és semmit magáért.“ A nagy éljenzéssel fogadott szavak után *Zichy Nándor* gr. is intézett néhány lelkesítő szót az ifjúsághoz.

Igy ért véget ez a minden tekintetben kiváló, báromszorosan jubileumi ünnep, melynek batása mindegyikünk lelkében maradandó lesz.

Egy elkezelt haldokló.

(Folyt. és vége.)

Az elmondottakból könnyen kiviláglik, hogy itt semmi rábeszélés, kényszerítés, de sőt még a „lelki halászat“ sem forgott fönn. Ha mint a tiszteletes úr állítja: „egyháza iránti mindennemű köteleseit pontosan és keresztyén módon teljesítette“ egy ilyen becsületes embernek végső akaratát — leszámítva az isteni Gondviselés csodás működését — hogy lehet olyan elbírálás alá venni? hiszen minden emberben a szabad akaratot tisztelnünk kell, annál inkább pedig végső kívánságát!

Szabadjon azt is kijelentenem, hogy én Váradai Sámuel — noha 8 éve lakom Vajda-Hunyadon — soha sem láttam és nem is ismertem; nevét ugyan hallottam, de őt magát csak akkor láttam, midőn január 13-án házához hívatott. A vizkereszti házszentelésekkor sem találtam otthon soha. Azt azonban nyilván állíthatom, hogy felesége többször panaszkodott, hogy férje őt vasár- és ünnepnapokon sz. misehallgatásra nem engedi. Én utasítottam a türelem, imádság és engedelmség fegyveréhez; többször megnyugtattam, hogy Isten ájtatos imádságát nem fogja meghallgatás nélkül hagyoi. Nemcsak háznépe, de az egész község úgy ismerte őt, mint a legnagyobb reformátust. Kinek lett volna kedve őt „rábeszélni vagy kísértgetni“? Az eredmény tanuskodik az élő hitbéli meggyőződésről és az ima erejéről.

Hivatkozik a tiszteletes ur arra, mintha én félre dobtam volna az 1868. évi LIII. tc. intézkedéseit. Hát kérnem szeretettel: van-e szó az idézett törvényben arról, hogy mit tegyen a lelkész, ha valaki halálos ágyán akar áttérni, természetesen a katolikus vallásra? mert olyan esetet én soha sem hallottam, sem nem olvastam, hogy valaki halálos ágyán

tért volna át Kálvin „üdvhozó“ felekezetébe. Ha nincs intézkedés, mire való a *prudentia pastoralis*? Már pedig jogi szabály, hogy a *törvényt betű szerinti értelemben kell venni* és ha egy szó intézkedés sincs olyan esetre, a minő a jelenlegi, miképen lehet rá mogni a „szentesített törvény“ megszegését?

Az 1868. évi LIII. t-c. (végrehajtási záradékkal nem volt ellátva) egyes §§. sérelmesek voltak az anyaszentegyházra, ez okozta az 1890. februári vallás stb. ministeri rendelet kibocsájtását, mely tisztességesen fölforgatta a felekezeti békét, létrehozta a polgári házasságot s végül is hatályon kívüli kellett hogy helyeztessék. Ha tehát a szülők természetadta jogát a törvény nem sértheti: ki állíthatja, hogy egy 56 éves embernek ne lenne joga a bevett vallásfelekezetek közül azt választani, melyik neki tetszik. Midőn egy házagos törvény az isteni törvényvel áll szemközt: vajjon melyiknek kell engedelmeskdni? Nem Krisztus mondotta e: „amint engem küldött az Atya, én is küldelek titeket — vegyétek a szent Lelket, a kiknek megbocsájtátok bűneiket, meg lesznek bocsátva, a kiknek fenntartjátok, fenn lesznek tartva?“

És sz. Péter mit felelt a synedrionnak? „Obedire oportet Deo magis quam hominibus.“

A kath. egyház törvényeinek intézkedése a halálos betegekkel szemben a legszigorubb. Még az ünnepélyes sz. mise áldozatot is félbe kell szakítani, ha sürgős providealást jelentenek be s más pap nincs jelen; hát nekem 15 napig kellett volna várni, míg a felszentelés által nyert fűszeges hatalmat egy megtérni akaró bűnös fölött gyakorolhatom?! Persze a tiszteletes úr szerint: igenis. No! de talán a temetési stóla illetmény elvesztése fölötti bánkódás tette oly idegessé? Hát én a temetési stólát nemcsak megosztom, de még az én részemet is odaadom, mert ezen ténykedésemért nem vettem semmit. A semmi fölött pedig könnyű dolog az osztzkodás.

A tiszteletes úr azonban okát adja cikkezésének, mert így folytatja: „Amde egy haldoklónak a lelkét utolsó óráiban fagatni, kényszergetni, gyötörni vallási vagy tán dogmaticai dolgokkal, vajjon keresztyéni humanus dolog-e ez?“ Erre nincs mit felelni, mert az előadottak nyomán mindenki meggyőződhetik ezen állítás abszurdumáról.

Hogy azonban miért is folyik e hajsza, megmondom. Erősen mozgolódik a község s valószínű, hogy egy fél év letöltése nagyon meg fogja ritkítani a 600 lelket számláló ev. ref. hitközség számát s az isteni kegyelem a haeresis rá sűtötte vakságot elfogja oszlatni. Ezt konstataja a tiszteletes úr, látva a legerélyesebbnek is meghódolását az igazság előtt. Fáj lelkének az esetleges veszteség, azért szeretne mindenkit elnémitani.

Az „Erdélyi Protestáns lap“ cikkekéjét így végzi: „Az olyan haláleset, mint a minő Augustus császáré volt, ki állítólag így kiáltott fel halálos ágyán: „*Tandem vicisti Galilei*“ (!) az ilyen keresztyének közt nem fordulhat elő, mert természetellenes, ez törvénytelen is. Éppen azért ennek valószínűleg folytatása lesz a törvény előtt is. (Nemcsak valószínűleg, de okvetlenül. Szerk.)

Hát kérdem; Augustus császár mikor halt meg? nem 14-ben Krisztus születése után?! A tiszteletes által idézett „*vicisti Galilei*“ szavakat a hitehagyott Julián császár mondotta 363-ban, midőn a perzsák elleni ütközetben egy

* Julián aigha Enyeden járt latin nyelvet tanulni. Szedőina.

hajító dárda szíven találta, ő pedig a szívéből csurgó vért kezébe vette és dühösen az ég felé dobta az említett szavak kíséretében. Nem is halálos ágyon téhat, hanem a földön elterülve.

Nagy baj, midőn az ember tudósnak akar látszani, de nincs hozzávalója. Ez kálvinista „privilegium.“ De ugyan mitéle összefüggés van a „Galilei“ idézet és Váradi Sámuel között? Az elkezelt haldokló és természetellenesség között? Talán Váradi Sámuel is az *Augustus* (!) felkiáltásával halt meg? Nagyra lehetnek a szerkesztővel együtt tudós fejtegetésekkel, hogy az egyik leírja, a másik meg kiszedeti, mi pedig a megpukkadásig nevehetünk az önök bölcsesége fölött! Oh jamborok!

Végül még egyet! Szatirát akart írni az: „Elkezelt haldokló“-jával s engemet mint „jambort“ együgyűnek festett, habár a Szentírás „estote simplices sicut columbae“ szavaival, azt nagyon is ajánlja; de azért a szatira jó volt, mert míg tudományával a világot bámulatra ragadta a tiszteletes úr; a jamborságban is ám siet előre, nem áll mögöttem: mert én egy oly Augustusi halálesetet el nem hinnék, minek se oka, se nyoma, de még azzal sem dédelgetném magamat, hogy létezhetik egy oly törvény, mely ítéletet hoz oly csekélyméről, mely felül törvényesintézkedés nincs. Oh jambor ..

P. Sántha Angelus.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **XIII. Leó pápa életében** február és március hónapok nagy szerepet játszanak. Február 20-án választotta meg a szent collegium pápává és március 3-án volt 1878-ban megkoronáztatása. Mind a két alkalomból a szó teljes értelmében az egész világon imák szállnak az égbe a papáért s Dominus conservet eum, et vivificet eum!

— **Püspök urunk** a lefolyt hetet Székely-Udvarhelyt töltötte, hol a főgymn. ifjúság lelki gyakorlatain vett állandóan és tevékeny részt. Az elmékedéseket *P. Lollok J.* lazarista atya tartotta az ő szívéhez szóló és meggyőző szónoki erejével. Adja a jó Isten, hogy a jó földbe vetett mag megbuzogja a maga áldásos természet szentegyházunk és hazánk javára!

— **Személyzeti.** *Albert Zsigmond* nagykászoni káplán Kászon-Jakabfalvára lelkésznek, — *Tódor Imre* ideiglenes nyugalmazott áldozó pap nagykászoni káplánnak nevezettek ki.

— **Ünnepély a Terézvárosban.** A nagyszombati kir. kath. Terézvárosi növendékei szeretve tisztelt igazgatójuknak, főtisztelendő Prokupek Sámuel úrnak, pápai-kamarássá történt kinevezetésére alkalmából f. év febr. 19 én igen sikerült ünnepélyt rendeztek a következő műsorral: 1) Egyveleg, előadja a gymn. növendékek zenekara. — 2) Udvozló beszéd; tartja Cseke Vince VI. gymn. tanuló. 3.) Ének; előadják az elemi iskola növendékei. — 4.) Ünnep beszéd; tartja Kovács Károly, terézvárosi lelkész. 5) Udvozló ének zenekarral Dománytól, előadják a gymn. növendékek. 6.) „Szent Szózat“, írta Benőffy Soma, szavalja: Bálya J. — 7) Ünnepi induló; előadja a gymn. növendékek zenekara. Az ünnepély hatása meglepő volt, annyival is inkább, miathogy az ünnepelt maga mit sem sejtett az egészről s így nagy örömmel töltötte el őt a szeretetnek ily szép megnyilatkozása. Kiváló dicséret illeti meg Dományancz Péter intézeti zenetanárt, kinek saját szerzeményű darabjait nagy praecisitással adták elő a növendékek.

— **Köszönetnyilvánítás.** Nagys. és főtiszt. Bárány Lukács főesp. plebánus úr t. kanonokká történt beiktatásakor

és főtiszt. Prokupek Sámuel árvaházi igazgató úr t. pápai kamarássá való kinevezése alkalmával, emlékkönyvet tartva azt a régi kedves szokást — melynek fogva a papnövendékek a kinevezettek tetszésétől függő ajándékokban részesültek — a fiatal klerust nagylelkű adományaikkal megörvendeztetni méltóztattak. Az ünnepélyes alkalmakból kifolyólag ugyanis nagys. és főtiszt. Bárány Lukács t. kanonok úr 48 frtot, főtiszt. Prokupek Sámuel igazgató úr pedig 25 frtot kegyeskedtek ajándékozni. Fogadják e nagylelkű adományaikért a nyilvánosság terén is szívünknek őszinte hála-rebégését. *A növendékpapság.*

— **A csik-somlyói gymnasium** vándor-egyesülete a jubileumi év alkalmából Rómába készül. A husvéti vakációt használja fel a nagyszabású kirándulásra. 120 koronába kerül az egész kirándulás. Jó volna, ha státusunk többi gymnasiumai is csatlakoznának s így minél több tanulóknak venne ez időszaki és nagyszerű kirándulásban részt.

— **Nyilvános köszönet.** Nt. Bálint Vilmos tordai segédlelkész ur, pápá szenteltetésének emlékére a csikszentimrei iskolának egy szép feszületet ajándékozott. Jézus, a kisdetek atyja és barátja ezen jótéteményért is conservet eum, vivificet eum, et beatum faciat eum in terra! A megörvendeztetett kisdetek nevében Csik-Szent-Imrén, 1900. II/17 Kóródy Mihály, lelkész.

— **Konverzió.** Sorompó Dénesné, Sorompó Lila és Sorompó Gizella marosújvári lakosok f. évi február hó 17-én a rom. kath. egyház kebelébe visszatértek. A hitvallást Magdó Mihály lelkész kezébe tették le. Közlebről is volt még négy megtérési eset. Spiritus Sancti gratia illuminet sensus et corda.

— **Római hírek.** Giordano Bruno istentelen alakja a múlt héten újra kísértett és zavarta meg Róma békéjét. Az állami egyetem egy tanára előadás alatt egetrezgető dicsőítő beszédet mondott Giordano Bruno felett. Másnap egy névtelentől csipős költemény parodizálta a tanárt és hőst, a vértanú Bruót. Az egyetem jó része fogta magát és tüntetően vonult a „Campo di Fiori“ a „virágok terére“, hol e szép virágszál szobra áll. Egy csoport a „Vera Roma“ kiadóhivatala elé vonult és „Le a pápával, a Vatikánnal“, halál a „Vera Romára“ kiáltások között elégették a „Vera Roma“ egy példányát. A lap kiadója utánjárására, minek köszönheti e megtiszteltetést, azt felelték, hogy a „Vera Roma“ protészálja Baccelli minisztert (kivassziorral akarja keresztülvinni, hogy a hallgatók tanújanak többet és leháskodjanak kevesebbet.) — és Giordano Bruno ellen csipős költeményt „inspirált“. A „Vera Roma“ megköszönte, hogy figyelmeztették a költeményre és legközelebbi számában nagy betűkkel ki is nyomta azt. — A tüntetőket egytől-egyet bekísérték, az egyetemet (ne téveszszük össze a pápaival!) néhány század katonaság egész nap körülzárva tartotta és csak este bocsájtotta haza egyenként a derek legényeket. Az egyetemen az előadásokat büntetésből (?) jó időre felfüggesztették és másnap nagy falragaszok közzétették a rendőrkapitányság rendelkezését, hogy mindenféle Giordano-tüntetést a legszigoribban fognak megbüntetni. És az ist-nelen állami egyetem kath. hallgatói mindezzel szemben hogyan viselkedtek? Együttük helyiségekben összegyűlve elhatározták, hogy egyesülnek Itália és az egész világ kath. egyet. hallgatóival és nagy tüntetést rendeznek Szt. Péter templomában a pápa mellett. Manifestummal protestálnak tanárjuk és társaik ellen; kéri a

kormányt, hogy előadások alatt tanárok így ne viselkedhesnek többé. Nyilvános iratban megcafojják mindazon állításokat, a melyeket szóban és írásban Giord. Bruno mellett és a pápa ellen közzétettek ellenségeik. Vasárnap pedig S. Ignác templomában, a pápai egyetem, a „Gregoriano“ templomában egytől-egyik a szt. áldozáshoz járulnak.

E Giordáno Bruno-féle tüntetésekre alkalmat talán az a megkapó vallásos élet szolgáltatathott, mely Rómát a lefolyt héten jellemezte. Rég nem látoit nyilvánulása volt e hét Róma és az olaszok hitének. A „Federazione Piana“ felhívására egyesültek Róma összes kath. egyletei és szombaton délután Szt. Péter templomában gyűltek össze, hogy másodsorú meglatogassák a négy jubiléus templomot. A több ezerre menő hívők élén Róma legkitünőbb négy világi férfinja vitte a fakeresztet. A gyülekezet előtt lángoló beszédet Róma legkitünőbb szónoka, P. Zocchi jezsuita atya tartott. Annyira megkapták szavai a jelenlevők szívét, hogy odaseregelve az apostol sirja köre egy szívvel mondták el a „Credo“-t és esküdtek hűséget a pápának és az Egyháznak. Mikor pedig másnap Szt. Pál basilikája előtt P. Zocchi beszédében az apostol e szavait említé: „Hálát adok az én Istenemnek J. K. által mindnyájatokért, mert a ti hitetek az egész világon hirdetik,“ felzúgott ezer ajakról a jellemző szó: „Viva la fede Romana“, „Éljen a római hit!“ — Hétfőn három különvonattal, a piemonti második és két vonattal a lombárdi első zarándoklat érkezett Rómába. Ezekhez vagy 450 francia zarándok csatlakozott, úgy, hogy e héten közel 5000 zarándok lépett a Sztsége elé. Az olasz zarándoklatot két bíboros és 6 püspök vezette. Como püspöke saját költségén magával hozta összes lombardéppajait. Kedden S. Carlo al Corso templomában a zarándok és a 12 apostol templomában a piemontiak valamennyien megáldoztak. Déltűn megkezdették építetes rendben a zsolnárok meglepően pontos schoralis éneke között a négy főtemplom látogatását.

— **Nyilvános köszönet.** A mócsvidéki katolikus polgári olvasókörmek 1900. febr. 11-én, egy harmonium beszerzésére rendezett táncestélye alkalmából felhívizetni kegyeskedtek: Gróf Beldi Kálmán 10 kor. Kovács István kir. táblabíró, Mayr János főszolgabíró 7-7 kor., Kozma Károly 3 kor., Mayr Károly, ifj. Robonezy Zsigmond, dr. Dán János Id. Robonezy Zsigmond, Vass István, Schedivetz Rudolf 2-2 kor.; — Winkler Jakab, Fodor Arpád, Kutas Sándor, Rosmann János, Gál Jenő, dr. Deli Adolf, — Gábrus József, Csögör Károly, Csögör Lajos, Gámenczy Kristóf 1-1 korát, — Schwartz József 54 fillért, Sándor István 40 fillért. Fogadják a nemes ügy iránt érdeklődő és áldozni kész urak fiatal együletünk mély háláját s legőszintébb köszönetét. — Mócs, 1900. év, február hó 18-án *Héjja Kálmán* v. elnök.

IRODALOM

* **Három időszerű füzetke** jelent meg ismét a Szent István-Társulat kiadásában, ugymint: 1) Jubileumi kalauz, vagyis útmutatás az ezerkilencszázadik évi jubileumi bucsú elnyerésére Háhnekamp György győri kanonoktól. Ára 16 fillér. 2) Jubileumi szent énekek a római katolikus hi-

vek számára, írta Lévay Mihály. Ára 8 fillér. 3) A legméltóságosabb Oltáriszentség előtt egy imádságokban eltöltött órá-ötpercekre beosztva. Francziából fordította Z. Ára 8 fillér. Mindhárom füzetke az esztergomi egyház főhatóság engedelmével látott napvilágot. Az első füzet népies modorban ismerteti a szent esztendő történetét s külön fejezetben szól az 1900-ik évi jubileumról, a jubileumi teljes bucsú elnyerésének feltételeiről s egyéb a jubileumra vonatkozó dolgokról. Oktatást ad továbbá az általános gyónásról s a Jézus Szent-séges Szívének litániája és a felajánlandó imádság mellett egyéb templomlátogatáskor mondandó imákat is közöl. A második füzet nyolc igen szép jubileumi szent éneket tartalmaz ismert egyházi énekek dallamára. A harmadik füzet egy francia, német és angol nyelven már több száz kiadásban közkezen forgó ajtatossági könyvecske fordítása. Meg vagyunk győződve, hogy magyar nyelven is mihamar szélrtében el fog terjedni. A Szent-István-Társulat e kiadványaival ép n egy mint a Misiókönyvvel és a Prohászka Ottokár dr. művével a szent esztendőben a magyar katolikus hives lelki szükségleteiről kívánt gondoskodni. A jubileumra mint éntestűlünk sajtó alatt vannak még a következő munkák: Öröm esztendő azaz nagy jubileumi bucsú az 1900-ik szent évben. Alkalmoszerű tanítások és alázatos könyörgések. Nagy-Mária celli utikalauz, írta Novák Lajos és Római-zarándok könyv. Vethlthy Jozsef dr-tól. Valamennyi munka megrendelhető a Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatálában: Budapest, VIII. Szent-királyi utca 28 szám.

P á l y á z a t.

— Az *údvahely-szenttamási* róm. kath. kántortanítói állásra f. év március 18-ig beárólag pályázat nyittatik. Jüvedelme: 1) 800 korona készpénzfizetés. 2) stola: 120 kor. 3) tandíj: 40 kor.; 4) szentmisealapokból: 20 kor.; 5) korpótlék: 100 kor.; 6) ötven terű kemény bükkfa = 100 kor.; 7) két hold szántó és kaszáló birtok = 60 kor.; 8) három szobából álló kamara és pincével ellátott csinos lakás, gazdasági épületek, gyümölcsös s veteményes kert, kegelletési jog a havason, az erdőből egy jog. Ha önkényűt a harangozást elvállalja: 100 kor. Kötelessége: 48 tanköteles tanítása s a kántori teendők végzése. Pályázni kívánok kellően felszerelt folyamodványaikat a kitért tatáridőig beadni s ugyanazon nap próbatételre megjelenni ne terheltesenek.

Szent-Tamáson (u. p. Székely-Udvarhely) 1900 február 18.

Az iskolaszék.

Szerkesztői üzenetek:

Uche. A. k. a. K. - r. Mielőbb hozzuk.
„Felhívás a székely néphez a kászonnyfalei bünper alkalmából“ nem közölhető. „Medicina peior morbo.“
„Szt. István és Szt. László“ vers nem közölhető.
T. J. A. Csik-Székirályon elmondott elnöki megnyitó mar idejét multa s így nem közölhető.
R - a K - k. Kérünk más irányu s mindenki által érthető és élvezhető dolgot.
B. J. A - a. Csak jövő számunkban hozhatjuk. Köszönet és üdvözlét.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: **Zlamál Ágost.**

Szerkesztőtársak: **Bálinth György, Eröss József, Péter János dr., Wagner Sandor.**

Nyomatott Papp Györgyénél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt